Sarıçam, İ., Kösecioğulları, U. ve Bozkurt, M. (2021). 2020-LGS Türkçe sorularının okunabilirlik açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 9 (1), 321-333.

Volume 9/1 March 2021

p. 321/333

Article History:

Received

25/02/2021

Accepted

13/03/2021

Available online

20/03/2021

2020-LGS TÜRKÇE SORULARININ OKUNABİLİRLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

**Examination of 2020- LGS Turkish Questions in terms of
Readability**

**İsa SARIÇAM¹
Uğur KÖSECİOĞULLARI²
Mevlit BOZKURT³**

Öz

Eğitim sisteminin her kademesinde olduğu gibi ortaöğretim kademesinde de öğrenciler, belirli bir sınava tabi tutularak ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda üst kademeye yerleştirilirler. 2018-2019 öğretim yılında uygulanmaya başlanan Liselere Geçiş Sistemi (LGS) çoktan seçmeli sorular çerçevesinde gerçekleştirilen iki oturumlu sınav sistemidir. Çalışma kapsamında her öğretim yılı sonunda uygulanan ortaokul kazanım ve becerilerini temel dersler çerçevesinde ölçülmesini amaçlayan LGS bünyesinde yer alan Türkçe sorularının okunabilirlik düzeyleri incelenmiştir. Okunabilirlik kavramı soru, paragraf ya da metinlerin kolay ya da güç anlaşılma durumu ile ilgili fikir veren nicel ifadelerden oluşmakta ve bu nicel veriler sayesinde metnin sınıflandırılması, yorumlanması ve çıkarımlarda bulunması sağlanmaktadır. Sorulardaki okunabilirlik seviyelerini belirlemek amaçlı Ateşman'ın (1997) Flesch'in Okuma Kolaylığı Formülünden Türkçeye uyarlanan kelime ve cümle uzunluğuna dayalı formülü ve Çetinkaya-Uzun (2010) formülü kullanılmıştır. LGS sorularının

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, isa.saricam@ogr.dpu, <https://orcid.org/0000-0001-7768-5624>

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ugurkoseciogullari@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8015-8793>

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, M_bozkurt43@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0002-2064-7763>

incelenmesi amacıyla doküman inceleme yöntemine başvurulmuştur. Sınav kapsamında Türkçe bölümü 20 sorudan oluşmaktadır. Verilen analizinde betimsel istatistikten yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre 2020-LGS Türkçe sorularının Ateşman Formülüne göre okunabilirlik düzeyi 2 sorunun (%10) kolay, 12 sorunun (%60) orta, 5 sorunun (%25) zor, 1 sorunun da (%5) çok zor güçlükte okunabilirliği olduğu; Çetinkaya-Uzun Formülüne göre ise 9 sorunun (%45) Eğitsel Okuma Düzeyinde, 11 sorunun da Engelli Okuma Düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ortalama Sözcük Uzunluğu (OSU) 2,80; Ortalama Tümce Uzunluğu (OTU) 11,12 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: LGS, Türkçe, okunabilirlik, Ateşman formülü, Çetinkaya-Uzun formülü

Abstract

As in all levels of the education system, students at the secondary education level are placed in the upper level in line with their interests, wishes, and abilities by being subjected to a specific examination. The High School Transition System (LGS), which was implemented in the 2018-2019 academic year, is a two-session exam system conducted within the framework of multiple-choice questions. Within the study's scope, the readability levels of Turkish questions included in the LGS, which aims to measure the secondary school achievements and skills applied at the end of each academic year, within the framework of introductory courses, were examined. The concept of readability consists of questions, paragraphs, or quantitative information that give an idea about the easy or difficult understanding of the texts, and thanks to these quantitative data, the text is classified, interpreted, and thus can be deduced from. To determine the readability levels in the questions, *Ateşman's (1997) formula*, which is based on word and sentence length and adapted to Turkish from *Flesch's Ease of Reading Formula* and *Çetinkaya-Uzun (2010) formula* were used. To study the LGS questions, the document review method was used. Within the scope of the exam, the Turkish section consists of 20 questions. Descriptive statistics were used in the analysis. According to the results of the study, the readability level of 2020-LGS Turkish questions according to Ateşman Formula is that 2 questions (10%) are easy, 12 questions (60%) are of medium-level, 5 questions (25%) are difficult, and 1 question (5%) is very difficult to read; According to the Çetinkaya-Uzun Formula, 9 questions (45%) were found to be Educational Reading Level and 11 questions to be Upper Reading Level. According to the data obtained from the 2020 LGS Turkish test: Average Word Length (AWL) 2.80; Average Sentence Length (ASL) was calculated as 11.12.

Keywords: LGS, Turkish, legibility, Ateşman formula, Çetinkaya-Uzun formula

1. GİRİŞ

Liselere Geçiş Sistemi, Milli Eğitim Bakanlığınca resmi, özel, imam hatip, açık öğretim, geçici eğitim merkezi ve yurt dışı ortaokullardaki 8. sınıf öğrencilerinin üst kademeye yerleştirmek için yapılan merkezi sınav türüdür. Öğretim kurumlarının genel amacı öğrencinin hedefleri, ilgi, istek ve yetenekleri yönünde bir üst kademeye, mesleğe, iş hayatına hazırlamaktır. Ölçme ve değerlendirme, belirlenen hedefler doğrultusunda öğrencilerin kazanması gereken bilgi, beceri ve tutumları kazanıp kazanmadığını ya da ne oranda kazandığını çeşitli teknikler aracılığıyla belirlemeye çalışmaktadır (Gündoğdu, Kızıldaş ve Çimen, 2010). Bireyler eğitimin ve öğretimin kendilerine sağlayacağı faydadan en fazla düzeyde yararlanabilmek için ilköğretimden, ortaöğretime, ortaöğretimden yükseköğrenime geçiş aşamalarında okulları tercih etmeyi isterken devletler ise bu ihtiyacı karşılamak için kendi planları ve ihtiyaç duydukları bireylerin niteliğini artıracak şekilde eğitim verecek okulların sayısını artırmaya çalışmaktadır. Arzın talebi karşılayamadığı durumlarda ise hangi adayların eğitiminin bir üst aşamasına geçeceğinin tespit edilmesi için geniş ölçekli testler ilk akla gelen çözümlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızılkapan ve Nacaroglu, 2019). Nitekim genç nüfusun fazla olmasının doğal sonucu olarak öğrenci sayısının artışıyla birlikte, mevcut öğrencilerin gidebileceği nitelikli okul sayısının bu öğrencilerin tamamını alacak sayıda olmamasından kaynaklı, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de geniş katılımlarla uygulan merkezi sınavlarla ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Özkan, Güvendir ve Satıcı, 2016). Bu

bağlamda ülkemizde ilk kez ortaöğretim kademeli merkezi sınavlar, Maarif Kolejlere tarafından 1955 yılında uygulanmıştır. Yakın tarihte ise ortaöğretime geçiş için farklı zaman dilimlerinde LGS, OKS, SBS ve TEOG gibi sınavlar uygulamaya koyulmuştur. Son olarak ise 2017-2018 eğitim öğretim yılının başında TEOG ailelere ekonomik yük ve öğrencilerde psikolojik problemler oluşturduğu gerekçesiyle kaldırılmıştır (Hürriyet, 2017). Yerine 2018-2019 öğretim yılında yapılandırılıp uygulanmaya başlayan Liselere Geçiş Sistemi getirilmiştir.

LGS, ortaokuldan mezun olan öğrencilerin bir üst kademeye yerleştirilmek için gerçekleştirilen iki oturumlu sınav sistemidir. Öğrencilere sözel bölümde Türkçe 20 soru, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Yabancı Dil derslerinden onar olmak üzere toplam 50 soru sorulmakta ve bu sorular için 75 dakika süre verilmektedir. Sayısal bölümde ise öğrencilere Fen Bilimleri ve Matematikten yirmişer soru olmak üzere toplam 40 soru ve bu alan kapsamında 80 dakika süre verilmektedir. Derslerin ağırlık katsayıları ise Türkçe, Matematik ve Fen Bilimleri testleri için dört (4), T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ve Yabancı Dil testleri için ise bir (1) olarak belirlenmiştir (MEB, 2019). LGS-2020’de ise yaşanan salgın nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde işlenen konular muaf tutulmuş ve 8. sınıf müfredatı kapsamında ilk dönem konularıyla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda LGS-2020 Türkçe soruları sözcükte anlam, çok anlamlılık, söz gruplarında anlam, cümleler arası anlam ilişkileri, cümlelerin anlam özellikleri, kalıplaşmış söz grupları, deyimler ve atasözleri, fiilimsiler, cümlelerin öğeleri, yazım kuralları, noktalama işaretleri, metin türler, mantık muhakeme, görsel-grafik yorumlama, söz sanatları, parçada anlam, parçada yapı ve parçanın biçim özellikleri konularından oluşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının “2020 Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav” raporuna göre Türkçe soruları bağlamında tepe noktası 7, ortalaması 10,00 ve ortancası ise 10 olarak hesaplanmıştır. Sınavın genel zorluğu hakkında fikir vermesiyle beraber öğrencinin okuduğunu anlama, sınav süresini verimli kullanma, yorumlama ve çıkarımda bulunma noktasında okunabilirlik kavramı, merkezi sınavlar için önemli bir ölçüttür. Okunabilirlik kavramını Ateşman (1997, s. 117) “metnin okuyucu tarafından güç ya da kolay anlaşılma durumu” şeklinde tanımlamıştır. Başka bir ifadeye göre ise okunabilir “belli bir seviyeye ulaşmış öğrencinin bir yazıyı okuyup anlamlandırabilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Göğüş, 1978). Okunabilirliğin sayısal verilerden yararlanarak hesaplanması, bu hesaplamalar neticesinde çıkan sonuçların kategorileştirilmesi için çeşitli yordama araçlarına ihtiyaç vardır. Bu alanda ilk çalışmalar İngilizce metinlerden uyarlanan okunabilirlik formülleridir. Dillerin yapısı, sentaksı ve ses özellikleri birbirinden farklılık gösterdiği için bu formüller Türkçe metinler için doğru sonuçlar verememiştir. 1990’lı yılların başında okunabilirlik formülünün Türkçenin yapı özelliklerine uyumu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ateşman tarafından 1997 yılında geliştirilen ve günümüze kadar geçerliliğini koruyan formülü bu çalışmaların miladı niteliğindedir (Bağcı ve Ünal, 2013). Uygulamalı dil çalışmalarında 2010 yılına kadar Ateşman formülü tek seçenek olmuş, 2010 yılından itibaren Ateşman formülü ile beraber Çetinkaya-Uzun formülü literatürde yerini almış ve okunabilirlik çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte okunabilirlik üzerine daha çok sosyoloji ve fen bilimleri alanında kullanılan Bezirci-Yılmaz okunabilirlik formülü dikkat çekmektedir.

Okunabilirlik kavramı, uzmanlar tarafından belirlenen formül çerçevesinde soru, metin ya da paragrafın okunabilirliğine dair istatistikî sonuçlar vermektedir. 2020 yılında düzenlenen LGS bağlamında ortaokul 8.sınıfa devam eden 1.671.337 öğrenciden 1.472.088’i sınava katılım göstermiştir. Bu sayı 2019-2020 eğitim öğretim yılında 8. sınıfta eğitime devam eden öğrencilerin %88,08’ine denk gelmektedir (MEB, 2020). LGS ortaokul müfredatı çerçevesinde öğrencilerin bilgi, birikim ve becerilerini ölçmeyi amaçlayan ülke çapında oldukça kapsamlı merkezi sınavdır. Bu nedenle 2020 yılında uygulanan LGS

Türkçe soruları, Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülleri kullanılarak irdelenecek ve sınıflandırılacaktır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma 2018 yılında uygulanmaya başlayan ve 2020 yılı itibariyle üçüncüsü gerçekleştirilen LGS Türkçe sorularını okunabilirlik açısından incelenmek amacıyla yapılan nitel bir çalışmadır. Nitel çalışmalar; veri toplama teknikleri olarak gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, var olan olayların ve olguların hiçbir müdahale edilmeden olağan doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya çıkarılmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmanın verileri; nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman analizi ile elde edilmiştir. Doküman, günlük yaşamda kullanılan verilerin yazılı metinler şeklinde tutulması, belgelendirilmesi kayıt edilmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu yazılı metinler ya da dokümanlar; günlük, mektup, anılar, fotoğraflar gibi kişisel kayıtlar veya resmi evraklardan oluşmaktadır (Hitchcock ve Hughes, 1995).

2.2. İncelenen Dokümanlar

LGS, ortaokul öğrencilerinin öğretim programları çerçevesinde hedeflenen bilgi ve becerilerini ölçme, bu doğrultuda ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda uygun programlara yerleştirmeyi hedefleyen sınav sistemidir. Bu bağlamda Türkçe soruları Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) kapsamında öğrencilerin okuma, okuduğunu anlama, yorumlama, çıkarımda bulunma gibi yetilerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır ve bu hususta okunabilirlik kavramı önem arz etmektedir (Köseçioğulları, Sarıçam ve Topçuoğlu Ünal, 2020).

Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak 2020 yılı LGS bünyesinde yer alan 20 adet Türkçe sorusu incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

LGS'de yer alan Türkçe sorularındaki metinler, araştırmacılar tarafından incelenerek hece, sözcük ve cümle uzunlukları hesaplanmıştır. Hecelerin belirlenmesinde Türkçe hece belirleme metodu esas alınmıştır. Boşlukla aralanmış sayılar, semboller ve kısaltma sözcükler, sözcük olarak değerlendirilirken şıklar (A, B, C, D) ve öncüllü sorularda kullanılan Romen rakamları (I, II, III, IV) hesaplama dışı bırakılmıştır. Cümle sayısı belirlenirken noktalama işaretleri esas alınmıştır. Uygulanan işlemler sonucu tespit edilen sayısal veriler Ateşman (1997) ve Çetinkaya (2010) formülü kullanılarak analiz edilmiş ve soruların okunabilirlik puanları hesaplanmıştır.

Çalışma kapsamında kullanılan ilk formül Flesch tarafından geliştirilmiş ve Türkçenin ses özellikleri dikkate alınarak dilimize uyarlanmış olan Ateşman formülüdür. Bir diğer adıyla Ateşman Okunabilirlik Değeri olarak bilinen bu formülde kelime ve cümle uzunlukları esas alınmaktadır. Ateşman'a göre Türkçenin ortalama cümle uzunluğu 9-10 sözcük, ortalama kelime uzunluğu ise 2,6 hece olarak belirlenmiştir (Ateşman, 1997). Ateşman formülüne göre metinlerin okunabilirlik değerleri 0-100 arasında bir değer almaktadır. Bir metnin okunabilirlik düzeyi 100'e yaklaştıkça kolay; 0'a (sıfır) yaklaştıkça güç bir metin olarak değerlendirilmektedir.

Okunabilirlik Sayısı = $198,825 - 40,175 \cdot x_1 - 2,610 \cdot x_2$
 x_1 = Hece olarak ortalama kelime uzunluğu
 x_2 = Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu

Tablo 1. Okunabilirlik Düzeyi ve Okunabilirlik Sayıları.

Okunabilirlik Düzeyi	Okunabilirlik Sayısı
Çok Kolay	90-100
Kolay	70-89
Orta Güçlükte	50-69
Zor	30-49
Çok Zor	1-29

Okunabilirliğin Türkçe metinlerde ölçülmesine dayalı başka bir formül ise Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilmiştir. Formül, formüle göre okunabilirlik sayıları ve bu sayı değerleri aralığına denk gelen okuma düzeyleri şu şekildedir;
 Çıkartma Puanı= $118.823 - 25.987x \text{ OSU} - 0.971x \text{ OTU}$
 OSU= Ortalama sözcük uzunluğu
 OTU= Ortalama tümce uzunluğu

Tablo 2. Türkçe Metinlerinin Okunabilirlik Düzeylerinin Tanımlanması ve Sınıflandırılması

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi
0-34	Engelli Okuma
35-50	Eğitsel Okuma
51+	Bağımsız Okuma

Çetinkaya formülüne göre öğrenci ya da metin okuyucusunun herhangi bir üçüncü kişiden destek almadan kendi okuma yeteneği doğrultusunda metni anlamlandırabileceği düzeyde okumayı gerçekleştirebiliyorsa Bağımsız Okuma Düzeyi (Independent Reading Level) bağlamında değerlendirilmektedir. Okurun veya öğrencinin üçüncü bir kişiden destek alarak okuduğunu anlamlandırabildiği, çıkarımlarda bulunabildiği düzeye Eğitsel Okuma Düzeyi (Instructional Reading Level) olarak belirtilmektedir. Engelli Okuma Düzeyi (Frustration Reading Level) seviyesinde olan okur veya öğrencinin üçüncü kişi desteğine rağmen okuduğu metni anlamlandıramamaktadır.

3. BULGULAR

Sorular, kelime ve cümle uzunlukları hesaplanarak okunabilirlik değerleri hesaplanmıştır. Bu hesaplama yapılırken sık bildiren ifadeler (A, B, C, D) öncüllerde kullanılan Romen rakamları (I, II, III, IV) ve tablolarda cümle niteliği taşımayan ifadeler hesaplama dışı bırakılmıştır. Görsel ya da grafik kullanılan sorular yıldız (*) işareti ile belirtilmiştir. Sorular incelendiğinde kelime ve cümle uzunlukları ve okunabilirlik değerleri aşağıdaki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Tablo 3'te kullanılan kısaltmalar OSU, Ortalama Sözcük Uzunluğu; OTU, Ortalama Tümce Uzunluğu; OPU-1 Ateşman Okunabilirlik Puanı; OPU-2, Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Puanı; AO, Ateşman Okunabilirlik Düzeyi; ÇO, Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 3. LGS Soruları Okunabilirlik Ölçütleri

Soru Numarası	OSU	OTU	OPU-1	OPU-2	AO	ÇO
Soru 1	2,85714 3	21	29,2292 9	24,1834 3	ÇOK ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 2	2,71428 6	8,4	67,8545 7	40,1304 6	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 3	2,99137 9	10,5454 5	51,1227	30,8463 9	ORTA	ENGELLİ DÜZEY
Soru 4	2,81553 4	14,7142 9	47,3066 4	31,3681 5	ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 5	2,83529 4	14,1666 7	47,9420 6	31,3863 8	ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 6*	2,83941 6	10,5384 6	57,2460 8	34,8022 5	ORTA	ENGELLİ DÜZEY
Soru 7*	3,05673 8	11,75	45,3530 7	27,9783 1	ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 8	2,70270 3	10,5714 3	62,6524 9	38,3230 1	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 9	2,89344 3	10,1666 7	56,0459 4	33,7592 7	ORTA	ENGELLİ DÜZEY
Soru 10*	2,86153 8	8,125	62,6564 4	36,5708 3	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 11	2,86238 5	8,38461 5	61,9448 2	36,2967 3	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 12	2,94680 9	8,54545 5	58,1333 3	33,9466 5	ORTA	ENGELLİ DÜZEY
Soru 13	2,57281 6	7,35714 3	76,2599 9	44,8194 6	KOLAY	EĞİTSEL OKUMA
Soru 14	2,58333 3	6	79,3795 8	45,8639 2	KOLAY	EĞİTSEL OKUMA
Soru 15*	2,66153 8	16,25	49,4851 9	33,8788 5	ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 16*	2,68531 5	10,2142 9	64,2832	39,1216 6	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 17	2,89108 9	12,625	49,7242 5	31,4333 9	ZOR	ENGELLİ DÜZEY
Soru 18	3,02352 9	9,44444 4	52,7047 1	31,0799 9	ORTA	ENGELLİ DÜZEY
Soru 19	2,72	12,5	56,924	36,0008 6	ORTA	EĞİTSEL OKUMA
Soru 20	2,5	11,2	69,1555	42,9803	ORTA	EĞİTSEL OKUMA

Yapılan çalışmada çıkan sonuçlar şu şekildedir:

2020 LGS Türkçe testinde yer alan sorular, Ateşman okunabilirlik formülüne göre incelendiğinde; 2 sorunun (%10) kolay, 12 sorunun (%60) orta, 5 sorunun (%25) zor, 1 sorunun da (%5) çok zor güçlükte okunabilirliği olduğu tespit edilmiştir. Çok kolay güçlükte soru bulunmamaktadır.

Grafik 1. LGS 2020 Türkçe Sorularının Ateşman Formülüne Göre Okunabilirlik Dağılımı

Ateşman formülüne göre 2020 yılı LGS Türkçe incelenmiş. Bu inceleme neticesinde kolay, orta, zor ve çok zor olarak sınıflandırılan soru örnekleri aşağıda verilmiştir;

Kolay Soru Örnekleri

İlçe çapında düzenlenecek müzik yarışması için A ve B okullarından Ebrar, Gülsüm, Kemal ve Murat seçilmiştir. Birlikte müzik grubu kuracak olan isimler; davul, gitar, piyano ve yan flüt çalacaktır. Bu kişilerle ilgili bilinenler şunlardır:

- Her bir kişi sadece bir müzik aleti çalacaktır.
- Gülsüm davul çalacaktır.
- Murat, gitar ve piyanodan birini çalacaktır.
- Kemal'in yan flüt ve piyano çalmayacağı bilinmektedir.
- A okulundan seçilenler davul, yan flüt ve gitardan ikisini çalacaktır.
- Kemal ve Gülsüm farklı okuldan seçilmiştir.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi kesin olarak söylenir?

- A) Gülsüm ve Ebrar aynı okula gitmektedir.
- B) Kemal gitar çalacaktır ve B okulundadır.
- C) Ebrar A okulundadır ve yan flüt çalacaktır.
- D) Kemal ve Murat aynı okula gitmektedir. (Türkçe, soru 13)

Nasıl başladı, ne vakit bilemiyorum ama ilk belirtiler dokuz yaşımda iken ortaya çıktı. Misafirlerle bahçede oturuyorduk. Yaşlı bir adam saati sordu. Aksi gibi, kimsede saat yoktu. Eniştem içeri, saate bakmaya koştu. Ben o sırada; "Üçü yirmi geçiyor." deyivermişim. --- Boğazdan geçen vapurlara bakıp zamanı bazen dakikası dakikasına kestirmek mümkündü. Görünürde vapor olmadığı anlaşıncaya gözler fal taşı gibi açıldı ve hep bir ağızdan "----" dediler. "Bilmem." Dedim. "Dilimin ucuna geliverdi işte." Rahmetli halam: "Tesadüf a canım!"

dedi. "Attı tuttu işte. Olmaz mı böyle işler?" Öbürküler de: "Evet, tesadüf." dediler. "-----" diye de eklediler.

Bu metinde boş bırakan yerlerden herhangi birine mantık akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

- A) Ama bu kadar olur yani!
- B) Aslında saati biliyordu.
- C) Saati tutturmama kimse şaşırmadı.
- D) Peki ama nasıl bildin? (Türkçe, soru 14)

Orta Soru Örnekleri

Sosyal medyanın gündelik hayata etkisi nasıldır?

Aşağıdaki metinlerden hangisi bu soruya verilmiş bir yanıt olamaz?

- A) Asılsız haber ve içerikler sosyal medya yoluyla bilinçli ve bilinçsiz daha fazla ve hızla yayılıyor. Geleneksek medyanın da bunları kaynak almasıyla geniş toplum kitleleri yalan haberlere maruz kalıyor.
- B) Bugün dilimiz yerine parmaklarımız konuşuyor. Eskiden komşu evlerinde yapılan sohbetler şimdi sosyal medya gruplarına taşındı. Aynı evin içinde bile telefonla haberleşir oldu insanlar.
- C) Kullanıcı eğilimleri sosyal medya yazılımlarının güncellenmesine sebep oluyor. Yazılımcılar her geçen gün yeni uygulamalar geliştiriyor. Bu da sosyal medya şirketleri arasında büyük bir rekabet doğuruyor.
- D) Sosyal medya uygulamaları sayesinde gözden uzak olan artık gönülden uzak olmuyor. Araya ne kadar mesafe girerse girsin –isterseniz dünyanın öbür ucuna gidin- fotoğraflarınızı, videolarınızı sevdiğinizle paylaşabilir hatta onlara canlı yayın yapabilirsiniz. (Türkçe, soru 9)

(I) Çayın hikâyesi yaklaşık beşbin yıl evvel Çin’de başladı. (II) Efsaneye göre İmparator Shen Nung bir öğle istirahatındayken hizmetkârları, içmesi için ona bir kapta su kaynatıyorlardı. (III) Bu sırada tatlı bir rüzgâr, sıcak suya birkaç çay bardağı düşürdü. (IV) İmparator, bu suyu içince öyle beğendi ki çay bir içecek olarak keşfedilmiş oldu. Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?
A)I B)II C)III D)IV E)V (Türkçe, soru 20)

Zor Soru Örnekleri

- Kartepe Kayak Merkezi, yüksekliği 1606 metre olan bir tepenin zirvesinin altında kurulmuştur.
- Kartepe Kayak Merkezi kış aylarında yoğun bir ziyaretçi akımına uğruyor.

Bu iki cümlelerin anlamca doğru bir biçimde birleştirilmiş hâli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kartepe Kayak Merkezi yoğun ziyaretçi akımına uğrayan, yüksekliği 1606 metre olan bir tepenin zirvesinin altında kış aylarında kurulmuştur.
- B) Yoğun bir ziyaretçi akımına uğrayan Kartepe Kayak Merkezi, kış aylarında yüksekliği 1606 metre olan bir tepenin zirvesinin altında kurulmuştur.
- C) Yüksekliği 1606 metre olan bir tepenin zirvesinin altında kurulan Kartepe Kayak Merkezi, kış aylarında yoğun bir ziyaretçi akımına uğruyor.
- D) Bir tepenin zirvesinin altında kurulan Kartepe Kayak Merkezi, yüksekliği 1606 metre olduğundan kış aylarında yoğun bir ziyaretçi akımına uğruyor. (Türkçe, soru 4)

Bir projenin başarıya ulaşmasında birçok etken vardır. En başta proje kapsamında çalışacak her bir elemanın, yapacağı işle ilgili üst düzey bilgi birikimine sahip olması gerekir. Bu, çıkacak sorunların hızla çözülmesinde ve projenin sorunsuz ilerlemesinde önemli bir etkidir. Proje çalışanlarının birbiriyle uyumu ve eş zamanlı çalışması da projenin sağlıklı yürütmesi için son derece önemlidir. Bununla birlikte maliyete ve takvime uygun bir çalışmanın yapılması da gerekir.

Aşağıdakilerden hangisi bir projede çalışacak kişilerin bu metinde verilen özelliklerinden değildir?

- A) Liderlik edebilme
- B) Planlı çalışabilme
- C) Ekip çalışması yapabilme
- D) Alanında uzman olma (Türkçe, soru 5)

Çok Zor Soru Örneği

Yazar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarını yoksulluk içinde geçirmesine rağmen azim ve iradesi sayesinde her türlü engeli aşmak suretiyle Türk ilim ve kültür hayatının kendisiyle daima iftihar ettiği örnek bir bilim insanı olmuştur.

Bu cümledeki numaralandırılmış sözcüklerin anlamca karşılıkları aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

I	II	III
A) Direnme gücü	amacıyla	gururlanmak
B) Kararlılık	yoluyla	kıvanç duymak
C) Gayret	isteğiyle	saygı göstermek
D) Cesaret	şartıyla	iltifat etmek (Türkçe, soru 1)

Sorular Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne göre değerlendirildiğinde 9 sorunun (%45) Eğitsel Düzey, 11 sorunun da Engelli Düzey olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada, 2020 LGS Türkçe testinde Bağımsız Düzey seviyesinde hiç soru çıkmadığı tespit edilmiştir.

Grafik 2. LGS 2020 Türkçe Sorularının Çetinkaya-Uzun Formülüne Göre Okunabilirlik Dağılımı

Çetinkaya formülüne göre 2020 yılı LGS Türkçe incelenmiş. Bu inceleme neticesinde eğitsel ve engelli düzey olarak sınıflandırılan soru örnekleri aşağıda verilmiştir;

Engelli Düzey Soru Örnekleri

Shenzen şehri 1980’lerde uygulanmaya başlayan SEZ (Özel Ekonomik Bölge) projesiyle kurulmuş ve bu projeden sonra gelişmiş bir şehir. Shenzen sokaklarını adımlar ve teknolojik dünyanın enerjisini hissederken hep aynı tipler çıkıyor önünüze: düşlerinin peşinden koşan girişimciler, ilham peşindeki sanatçılar, kişilik arayışına çıkmış kayıp ruhlar...

Bu metinde noktalama işaretlerinin işlevi aşağıdakilerden hangisinde yanlış verilmiştir?

- A) İki nokta, kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konmuştur.
- B) Virgül, birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasında kullanılmıştır.
- C) Yay ayraç, cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlelerin dışında kalan ek bilgileri belirtmek amacıyla konmuştur.
- D) Üç nokta, herhangi bir sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konmuştur. (Türkçe, soru 17)

Özne; yüklem bildirdiği işi yapan, yüklem bildirdiği durumu üzerine alan ögedir. Nesne ise cümlede öznenin yaptığı eylemden etkilenen ögedir. “Selim çantasını masaya bıraktı.” cümlesinde bırakma işini yapan “Selim”dir ve cümlelerin öznesidir. Selim’in bırakma işinden etkilenen ise “çanta”dır ve cümlelerin nesnesidir.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerin hangisinde altı çizili öge cümlelerin öznesidir?

- A) Pencerenin önündeki ağacın çiçekli dalları rengârenk bir kelebeği ağırlıyordu.
- B) Sağlı sollu ırmaklar kasabadaki doğuya meyilli sokakları canlandırmıştı.
- C) İlkbahar rüzgârıyla neşelenen martılar sessizliğe bürünen sokağı cınlatıyordu.
- D) Derme çatma kır bahçesini genç bir dut ağacının gölgesi koruyordu. (Türkçe, soru 18)

Eğitsel Düzey Soru Örnekleri

(I) Bizim memlekette dağ, taş, orman, ağaç hayatın hikâyesini anlatır. (II) Toprak burada ustanın elinden çıkmış bir çinidir, desen. (III) Toprak verimlidir; kuru çubuk diksen meyve verir, salkım salkım, (IV) Portakallar dallarında bir güneştir, turuncu turuncu.

Bu metinde numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde aynı söz sanatı kullanılmıştır?

- A) I ve III B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV (Türkçe, soru 2)

I. Çünkü bu tepelere değil yükle tırmanmak, yürüyerek çıkmak bile çok ağır bir spor gibi.

II. Her birimizin taşıması gereken yük altı yedi kilo var.

III. Oduncular, köküne zarar vermeyecek şekilde meşeleri kesiyor ve kızağa yüklüyorlar.

IV. Onlar taşınacak ipleri, baltaları ve diğer malzemeleri hazırlamış; bizi bekliyorlar.

V. Bu ağırlığın ne demek olduğunu dağa tırmadıkça daha iyi anlıyorum.

VI. Dağdan odun indirecek odun ekibiyle buluşmak için sabah erkenden köyün meydanına geldik.

Numaralanmış cümlelerle anlamlı bir metin oluşturulduğunda hangisi dışarıda kalır?

- A) II B) III C) IV D) V (Türkçe, soru 8)

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sorulardaki metinlerin okunabilirliğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada 2020 LGS Türkçe testinin ortalama verilerine göre: Ortalama Sözcük Uzunluğu (OSU) 2,80; Ortalama Tümce Uzunluğu (OTU) 11,12 olarak hesaplanmıştır.

Flesch'in Okuma Kolaylığı Formülünden Türkçeye Ateşman tarafından uyarlanan Ateşman Formülüne göre 2020 LGS'de Ateşman Okunabilirlik Puanı (OPU-1) 57,27, Çetinkaya-Uzun Formülüne göre Çetinkaya Okunabilirlik Puanı (OPU-2) 35,23 ortalama olarak hesaplanmıştır. Ateşman Formülüne göre ortalama 59,029 olarak hesaplanan Ateşman Okunabilirlik Puanına göre (OPU-1) soruların "ORTA" düzeyde olduğu söylenebilir. Elde edilen veriler neticesinde 2 sorunun "KOLAY", 12 sorunun "ORTA", 4 sorunun "ZOR", 1 sorunun ise "ÇOK ZOR" düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ateşman Okunabilirlik Puanlarının sınıflandırması neticesinde LGS Türkçe soruları bünyesinde "ÇOK KOLAY" düzeyinde soru bulunmamaktadır. Çetinkaya Formülüne göre okunabilirlik ortalaması 35,023 olarak hesaplanan okunabilirlik puanı ise soruların genel olarak "Eğitsel Düzey" olduğu söylenebilir. Elde edilen veriler neticesinde 9 sorunun "Eğitsel Düzey", 11 sorunun ise "Engelli Düzey" olduğu ifade edilebilir. Bağımsız Okuma Düzeyinde ise soru bulunmamaktadır.

İlgili literatür çalışmaları incelendiğinde Şakiroğlu (2020)'nin "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme" isimli çalışmasında ortaokul (5., 6., 7. ve 8. sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin okunabilirlik düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren ders kitabı olarak okutulan Anıttepe Yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı, Ekoyay Yayınlarına ait 6. sınıf Türkçe ders kitabı, Özgün Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabı ve MEB Yayınlarına ait 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 29 öykü metni doküman incelemesine yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Çalışma neticesinde Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküler ortalama sözcük uzunluğu bağlamında: 5. sınıf 2,58; 6. sınıf 2,64; 7.sınıf 2,52; 8.sınıf 2,59 olarak saptanmıştır. Ortalama tümce uzunluğu olarak ise 5.sınıf 7,18; 6.sınıf 7,18; 7.sınıf 8,34; 8.sınıf 7,31 olarak hesaplanmıştır. Öyküleyici metinler ile merkezi bir sınavın aynı kapsamda değerlendirmenin doğru olmayacağı göz ardı edilmemekle birlikte benzer bir dağılım söz konusu olduğu söylenebilir.

Bu alanla ilgili Baki (2019)'nin yaptığı çalışmada Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formüllerinin kullanıldığı çalışmasında 8. sınıf ders kitaplarının incelenmesinde Ateşman'a göre; 22 metnin 2'si çok kolay, 16'sı kolay, 3'ü orta, 1'i zor olduğu sonucu tespit edilmiştir. Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise 22 metnin 2 bağımsız okuma, 17 eğitsel düzey, 3 engelli düzey olarak ortaya çıkmıştır. LGS sorularının okunabilirliği ile karşılaştırıldığımızda ders kitaplarında okunabilirlik kavramının daha basit düzeyde yer aldığı söylenebilir.

Okunabilirlik kavramının metin türleri bağlamında karşılaştırılmalı olarak ele alındığı çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamda Çiftçi, Çeçen ve Melanlioğlu (2007)'nin 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının incelenmesi, Bağcı ve Ünal (2013)'in 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik seviyesine göre karşılaştırıldığı ve Mirzaoglu ve Akın (2015)'in 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının çeşitli değişkenler üzerinden incelendiği çalışmalarda öyküleyici metinlerin; bilgilendirici metinlere okunabilirlik açısından üstün olduğu tespit edilmiştir.

İlgili çalışmalar incelendiğinde okunabilirlik kavramının ders kitapları, öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin karşılaştırması ve metin türlerine göre ele alındığı çalışmalar mevcuttur. Köseioğulları, Sarıçam ve Topçuoğlu Ünal (2020)'in "2019-LGS Türkçe Sorularının Okunabilirlik Açısından İncelenmesi" isimli çalışmada 2019- LGS sorularının

okunabilirlik seviyeleri Ateşman formülüne göre: 3 sorunun (%15) kolay, 12 sorunun (%60) orta, 5 sorunun (%25) zor güçlükte; Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Puanı formülüne göre ise: 11 soru (%55) Eğitsel Düzey, 9 soru (%45) Engelli Düzey olduğu tespit edilmiştir. 2020 LGS Türkçe soruları ile 2019 LGS Türkçe soruları karşılaştırıldığında Ateşman formülüne göre daha zor, Çetinkaya Uzun formülüne göre ise Engelli Düzey sorularda artış olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışma sonucu 2020 Türkçe soruları arasında farklı okunabilirlik düzeyinde soruların olduğu tespit edilmiştir.

5. ÖNERİLER

- Gerek derslerde kullanılan kitaplarda gerek öğretmenler tarafından öğrencilere tavsiye edilen okuma kitaplarında okunabilirlik kavramına dikkat edilmeli, LGS soruları ile okunabilirlik olarak birbirine paralellik göstermelidir.
- LGS Türkçe sorularında okunabilirlik belirli seviye arasında kalmamalıdır. Öğrencilerin içinde bulundukları dönem göz ardı edilmeden okunabilirlik ölçütü dikkate alınmalıdır.
- Sorular hazırlanırken birden fazla okunabilirlik formülü kullanılmalıdır.
- LGS Türkçe sorularının okunabilirlik seviyesi ile sınav süresi paralellik göstermelidir.

KAYNAKÇA

- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Baki, Y. (2019). Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliği. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 30-46. DOI: 10.31464/jlere.528298
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 206-219.
- Göğüş, B. (1978). Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi. Ankara: Gül Yayınevi.
- Gündoğdu, K., Kızıltaş, E. ve Çimen, N. (2010). Seviye belirleme sınavına (SBS) ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri (Erzurum il örneği). *İlköğretim Online*, 9(1), 316-330.
- Hitchcock G. ve Hughes D. (1995). *Research and the teacher: a qualitative introduction to school based research (2nd Ed.)*, London: Routledge.
- Hürriyet (2017). TEOG Kaldırılıyor, Eğitimciler Yorumladı. 14.07.2019 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/son-dakika-teogkaldiriliyor-egitimciler-yorumladi-40580681> adresinden erişildi
- Kızılkapan, O. ve Nacaroglu, O. (2019). Fen bilimleri öğretmenlerinin merkezi sınavlara (Lgs) ilişkin görüşleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 701-719.
- Kösecioğulları U., Sarıçam i. ve Topçuoğlu Ünal F. (2020). 2019 - LGS Türkçe sorularının okunabilirlik açısından incelenmesi. *International Journal of Languages Education* (7/4) 327-341 DOI : 10.29228/ijlet.44064
- MEB, (2019). 2019 yılı ortaöğretim kurumlarına ilişkin merkezi sınav. *Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi*, No: 7. Ankara: MEB.
- MEB(2020). Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav, 2023 Eğitim Vizyonu. 21.02.2021 tarihinde <https://orgm.meb.gov.tr/dosyalar/progindex.html> adresinden erişilmiştir.
- Mizraoğlu, V. ve Akın, E. (2015). 5 Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirliği üzerine bir inceleme. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (4)167-176.

- Özkan, Y. Ö., Güvendir, M. A., ve Satıcı, D. K. (2016). Temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sınavının uygulama koşullarına ilişkin öğrenci görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1160-1180.
- Şakiroğlu, Y. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6) , 1827-1834.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.